

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

~~Do użytku~~
~~sztabu~~
Egz. nr 1

Plk prof. dr Kazimierz NOŻKO

**WŁAŚCIWOŚCI PROWADZENIA OPERACJI
ZACZEPNEJ ARMII W REJONACH
ZURBANIZOWANYCH**

materiał szkoleniowy

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Złotych Specjalnych
Nr ewid. _____

45433

WARSZAWA PAŹDZIERNIK 1977

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

17
JAWNE

~~Do użytku~~
~~...~~

Egz. nr 1

Plk prof. dr Kazimierz NOŻKO

WŁAŚCIWOŚCI PROWADZENIA OPERACJI
ZACZEPNEJ ARMII W REJONACH
ZURBANIZOWANYCH

materiał szkoleniowy

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Główny Zbiorem Specjalnych
M. awid. _____

45433

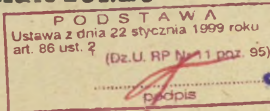
WARSZAWA PAŹDZIERNIK 1977

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni K. Świerczewskiego

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

PRZEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 12657

~~Do użytku~~

~~_____~~
Egz.nr... 1

płk prof.dr Kazimierz NOŻKO

WŁAŚCIWOŚCI PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNEJ
ARMII W REJONACH ZURBANIZOWANYCH

/Materiał szkoleniowy/

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Biuletynu Specjalnych
Sr. zwid

~~_____~~
45453

1. Wprowadzenie.
2. Wpływ dużych miast, terenu o gęstej zabudowie i rejonów uprzemysłowionych na organizację i prowadzenie działań zaczepnych.
  - 2.1. Charakterystyka miast i terenów o gęstej zabudowie na ZETDW i ich przystosowanie do działań wojennych
  - 2.2. Operacyjno-taktyczne znaczenie rejonów zurbanizowanych.
  - 2.3. Porty i bazy morskie.
3. Ogólne założenia prowadzenia działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych.
  - 3.1. Wpływ rejonów zurbanizowanych na prowadzenie działań bojowych.
  - 3.2. Właściwości pracy dowódcy i sztabu podczas przygotowania działań w rejonach zurbanizowanych.
  - 3.3. Właściwości prowadzenia działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych.
4. Normy taktyczno-operacyjne podczas prowadzenia działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych.
5. Wnioski końcowe.
6. Bibliografia przedstawiona została w odnośnikach przy omawianiu poszczególnych zagadnień.
7. Załącznik - 1.

1. Wprowadzenie

Doświadczenia drugiej wojny światowej i wnioski z konfliktów zbrojnych prowadzonych współcześnie wskazują na to, że duże miasta i rejony okręgów przemysłowych wywierają bardzo poważny wpływ na organizację i prowadzenie działań wojennych, operacji oraz działań bojowych wojsk. Stanowiły one poważne, a niekiedy zasadnicze obiekty natury operacyjnej lub strategicznej np.: Warszawa, Moskwa, Leningrad, Sewastopol, Stalingrad, Kaliningrad, Wrocław, Berlin, Brezno, Zagłębia: Donieckie, Śląskie, Ruhrskie i wiele innych.

Wykonanie przez Amerykanów dwóch uderzeń atomowych na Hiroszimę i Nagasaki - w zakończeniu drugiej wojny światowej - w zasadzie bez żadnego uzasadnienia natury operacyjno-strategicznej jeżeli chodzi o rozbitcie armii japońskiej - potwierdza tezę, że w przyszłych planach imperialistów miasta i obiekty przemysłowe nie stracą na znaczeniu. Przeciwnie ich rola i znaczenie w systemie militarnym NATO odgrywa i będzie odgrywać coraz istotniejszą rolę. Tym bardziej, że stale i wciąż należy uwzględniać zmiany zachodzące w rozbudowie współczesnych miast, osiedli, obiektów przemysłowych i rejonów portów morskich zwłaszcza w powiązaniu z aktualnie obowiązującą doktryną wojenną NATO oraz fizyczno-geograficznym charakterem ZETDW.

Należy hipotetycznie przyjąć, że możliwość użycia broni raketowo-jądrowej, ^{na} (rejony zurbanizowane /miasta, okręgi przemysłowe, porty morskie) wywrze pewną specyfikę na prowadzenie współczesnych bitew i operacji.

Dlatego też podczas planowania i prowadzenia współczesnych operacji należy uwzględnić właściwości konkretnego kierunku operacyjnego a szczególnie rejonów zurbanizowanych. Z tym, że w specyficie tej należy uwzględniać możliwości i sposoby wykorzystania rejonów zurbanizowanych do prowadzenia przez przeciwnika skutecznej obrony potęgującej jej walory, zwłaszcza przeciwpancerne, manewru oraz możliwości wykonywania kontrataków i przeciwwuderzeń, zarówno w warunkach przy obustronnym użyciu broni masowego rażenia, jak też i przy działaniu bez użycia tej broni.

Do głębokiego studiowania zagadnień związanych z organizacją i prowadzeniem działań w rejonach zurbanizowanych zobowiązują nas zadania postawione w dyrektywie MON o działalności Sił Zbrojnych w 1974 i 1975 r. "W natarciu opanować szczególnie wejście do bitwy /walki/ z marszu, pokonywanie silnej, głęboko urzutowanej obrony oraz działanie w trudnym, nasyconym zaporami przeszkodami wodnymi i zurbanizowanym terenie" /podkreślenie KN/.

2. WPŁYW DUŻYCH MIAST. TERENU O GĘSTEJ ZABUDOWIE I REJONÓW UPRZEMYSŁOWIONYCH NA ORGANIZACJE I PROWADZENIE DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH

2.1. Charakterystyka miast i terenów o gęstej zabudowie na ZE TDW i ich przystosowanie do działań wojennych^{x/}

W regulaminach i instrukcjach problematyka walki w miejscowościach traktowana jest na równi z innymi działaniami w warunkach szczególnych. Tym niemniej między terenem miejskim i przemysłowym a jakimkolwiek innym najbardziej specyficznym regionem

-----
x/ Operacyjna analiza obszaru ZTDW z punktu widzenia jego urbanizacji przedstawiona została w załączniku Nr 1 do schematu w Biuletynie Informacyjnym Nr 1/96/ z 1970 r.

naturalnym istnieje zasadnicza różnica.

O ile góry, lasy, jeziora i rzeki zachowują swą podstawową strukturę przez długie stulecia, o tyle osiedla, miasta, zespoły miejskie ulegają ciągłym przeobrażeniom, zmieniają swój charakter i oblicze danego rejonu w ciągu krótkiego czasu, kilkunastu najwyżej kilkudziesięciu lat.

Z tych też względów rejonny zurbanizowane należy rozpatrywać odmiennie niż regiony naturalne. Szczególna uwaga powinna być zwrócona na określenie charakteru i specyfiki dynamicznych zmian, które następują w poszczególnych rejonach zurbanizowanych oraz na całym obszarze danego kraju, ich ewentualnego wpływu na przyszłe działania bojowe.

Specyfiką ZETDW, jego najistotniejszą cechą charakterystyczną jest nie tylko gęsta sieć miast, ośrodków fabrycznych i kopalnianych oraz osiedli ale również ciągły, dynamiczny proces dalszej urbanizacji i uprzemysłowienia. Świadczy o tym fakt, że w ciągu ostatnich 100 lat ludność miejska Europy zwiększyła się o ponad 300 %.

Wskutek szybkiego rozwoju gospodarczego istnieje bardzo gęsta sieć miast zwłaszcza średniej wielkości liczących od 10.000 do 50.000 mieszkańców. Np. na 10.000 km² przypada około 100 miast /małych, średniej wielkości i 1-2 duże miasta/, przy czym mniejsze z nich znajdują się przeciętnie w odstępach 10-15 km, zaś większe /przemysłowe/ 30-50 km/. Należy przy tym

uwzględnić, że obecnie coraz w szerszym zakresie, zwłaszcza w dużych miastach różnorodne budowle schodzą pod ziemię /garaże, składy, magazyny, koleje podziemne itp./.

Oprócz dużej ilości wielkich i średnich miast w państwach Europy zachodniej występuje szczególnie gęsta sieć wsi, osad i folwarków. Znaczne ich zagęszczenie /odstępny 1-2 km/, niekiedy o zabudowie ciągłej, murowane a ostatnio żelazobetonowa, mocna zabudowa sprzyjać będzie organizacji działań obronnych i stanowić będzie poważną przeszkodę w rozwijaniu działań zaczepnych.

Najbardziej jednak charakterystyczną cechą rejonów zurbanizowanych, to dalszy gwałtowny rozwój i powiększanie się ich obszarów, scalanie się pojedynczych ośrodków w większe zespoły oraz powstawanie nowych regionów miejskich, rejonów przemysłowych i kopalnianych.

Proces zwiększenia się obszarów miast występuje w całej Europie. W dalszym ciągu rozrastają się i tak już potężne aglomeracje, takie jak: Berlin, Hamburg, Frankfurt n/d Menem, Hannover, Karlsruhe, Kassel, Kolonia, Krefeld, Mannheim, Norymberga, Osnabrück, Wiesbaden, Essen, Disseldorf, Dortmund, Duisburg, Hagen i wiele innych. Poszerzają swój obszar zagłębia przemysłowe, a zwłaszcza zagłębie Ruhrskie.

Następuje zlewanie miast w zespoły /Hamburg, Lubeka/ lub pochłanianie przez duże miasta mniejszych środowisk /Brema, Amsterdam/. Przekształca się również wieś, która w wielu regionach a nawet całych krajach /np. RFN/ urbanizuje się i tworzy zwolna wzrastające ośrodki o ciągłej zabudowie.

Należy również uwzględnić, że oparcie współczesnych budo-

wli przede wszystkim o konstrukcje żelbetonowe lub stalowe, odporne na podmuch fali uderzeniowej, a także szeroka rozbudowa licznych podziemnych pomieszczeń i urządzeń /tunele i stacje kolei podziemnej, garaże, podziemne części obiektów przemysłowych/ może znacznie ułatwić problem organizacji obrony przeciw środkom masowego rażenia i przetrwania po uderzeniach jądrowych.

Ocenę z punktu widzenia taktyczno-operacyjnego właściwości rejonów zurbanizowanych należy rozpatrywać w ścisłym powiązaniu z konkretnymi warunkami fizyczno-geograficznymi TDW i aktualnie obowiązującą strategią i taktyką działania naszych potencjalnych przeciwników.

Należy podkreślić, że obok dużych miast na ZE TDW skupiają się główne szlaki komunikacyjne, wodne śródlądowe, morskie i lotnicze świata, mające decydujące znaczenie dla państw bloku NATO, a zwłaszcza dla RFN, Wielkiej Brytanii, Belgii, Holandii. Koncepcje militarne NATO przewidują szerokie przygotowanie zachodniego TDW pod względem wymagań i potrzeb ~~ich~~ militarne wykorzystania. Czynnione są w tym zakresie poważne przygotowania zgodne z planami "infrastruktury" i "logistyki". Do podstawowych zadań infrastruktury należy: sprawne przygotowanie i przeprowadzenie mobilizacji sił zbrojnych, zabezpieczenie rezerw ludzkich i zasobów materiałowych oraz przygotowanie terenu pod względem inżynierskim. Przedsięwzięcia z zakresu "logistyki" dotyczą przygotowania teatru działań pod względem ekonomicznym /zaopatrzenie, transport, komunikacja, łączność i administracja/. W praktycznej realizacji oba ww. pojęcia są jak najbardziej i ściśle powiązane z istniejącą strukturą miast, terenem o gęstej zabu-

dowie i rejonami uprzemysłowionymi oraz istnieniem pasów min jądrowych:

Szczególnie korzystne warunki wg koncepcji Zachodu - mają miasta, rejony o gęstej zabudowie i obiekty przemysłowe w powiązaniu z naturalnymi właściwościami terenu /np. rejony gór Eifel, Ardenów i Westerwaldu; szereg pasm górskich między Moguncją oraz Mannheimem i Kraichgan, ograniczonych Renem i ciągnących się dalej wzdłuż Neckaru, a także przeszkody naturalne w rejonie Saary; górski łańcuch Wogezów wraz z Mozela; północne rejony górskie Jury Szwabskiej/. Do rejonów strategicznych i operacyjnych, w strefie działań bojowych zalicza się również niektóre obszary z ważnymi obiektami gospodarczymi, politycznymi, komunikacyjnymi i wojskowymi /bazy, składy, poligony, koszar, rejony umocnione/. Do takich rejonów należą: Szlezwik-Holsztyn, Zagłębie Ruhry, Palatynat Reński oraz porty i bazy morskie na wybrzeżu. Obszary te cechuje duże zagęszczenie stałymi obiektami ekonomicznymi związanymi z wydobyciem węgla i rud żelaza oraz innymi gałęziami przemysłu, które decydują o potencjale wojenno-ekonomicznym.

Olbrzymia większość obiektów przemysłowych związana jest z hutnictwem i przetwórstwem żelaza i metali nieżelaznych, wytwarzaniem energii elektrycznej oraz przemysłem maszynowym, atomowym, chemicznym i materiałów budowlanych. Obiekty te posiadają ogromne znaczenie militarne i to nie tylko w skali RFN, lecz także dla całego NATO.

Warto przy tym zwrócić uwagę na stosunkowo wysoką gęstość zaludnienia występująca w tych rejonach, np. w rejonie Nadrenii Północnej - Westfalii 360-3.000 osób na km².

Ponadto nie bez znaczenia przy rozpatrywaniu naszego tematu są bazy, składy i poligony wojskowe znajdujące się na omawianym obszarze.

Największe z nich to:

- Paletynat Reński, gdzie znajdują się największe w RFN składy zaopatrzenia i broni jądrowej;
- Baumholder - poligon przeznaczony dla amerykańskich dywizjonów dział atomowych;
- Kalkeuberg koło Trewiru - poligon dla wojsk pancernych, gdzie stacjonuje również szkoła wojsk pancernych Bundeswehry;
- Landsu - poligon przeznaczony do prowadzenia ćwiczeń z ostrym strzelaniem przez większe związki taktyczne;
- Wolfseifen /góry Eifel/ - poligon wojsk NATO;
- Osnabrück - duży poligon artyleryjski;
- Sennelager koło Pöderbornu - poligon dla wszystkich rodzajów wojsk;
- Bory Lüneburskie - duży poligon wojsk NATO;
- Miinster - centralny ośrodek szkolenia artylerii.

Do obiektów o charakterze wojskowym należy również zaliczyć ogromną ilość kompleksów koszarowych rozmieszczonych doskownie na całym terytorium RFN.^{x/}

x/ Dokładna charakterystyka tych rejonów zawarta jest: Centralny kierunek strategiczny /opis wojskowo-geograficzny/ wyd. MON 1969 r. szkic na str. 286-287.

Warto również wspomnieć o umocnieniach fortyfikacyjnych, wybudowanych przed drugą, a nawet przed pierwszą wojną światową. Najważniejsze fortyfikacje to Linia Zygfryda i Linia Maginota oraz fortyfikacje belgijskie, które w większości są modernizowane i utrzymywane w gotowości do wykorzystania.

Polecenia:

1. Przedstawić kilka charakterystyk obowiązujących materiałów teoretycznych o organizacji i prowadzeniu działań wojennych w rejonach zurbanizowanych.

2. Scharakteryzować specyfikę rejonów zurbanizowanych na ZETDW.

3. Wymienić szczególnie rozległe rejony zurbanizowane na ZETDW i określić ich taktyczno-operacyjny wpływ na organizację i prowadzenie działań obronnych i zaczepnych.

2.2. Operacyjno-taktyczne znaczenie rejonów zurbanizowanych.

Doświadczenia, zwłaszcza drugiej wojny światowej wskazuje, że działania bojowe w miastach i obszarach zabudowanych pochłaniały znacznie więcej sił i środków niż walka w polu, Również gęstości taktyczne na 1 km frontu były znacznie większe od normalnie przyjętych /Stalingrad, Budapeszt, Warszawa, Królewiec, Berlin/. Na przykład w toku drugiej wojny światowej w celu zorganizowania obrony małych i średnich miast wydzielano znaczne siły od 1 do 3 dywizji piechoty /obrona Kołobrzegu, Kostrzyna, Elbląga, Piły Cherburga itp./ a dla osłony wielkich ośrodków miejskich koncentrowano zgrupowania liczące 100.000 i więcej żołnierzy i oficerów /obrona Sewastopola, Leningradu, Stalingradu przez wojska radzieckie; Króleweca, Wrocławia, Budapesztu, Akwizgranu przez Niemców/. Powyższe zjawisko występuje również wyraźnie w działaniach zaczepnych. Tak na przykład w walkach o Królewiec radzieckie dywizje 13 Gwardyjskiego Korpusu

Piechoty nacierały w pasach od 1 do 2 km, gdy w normalnych warunkach pas natarcia wynosił około 3-5 km.

Tendencję skupiania w miastach dużych sił można zaliczyć do zjawiska powtarzającego się i powszechnie występującego. Była ona wywołana obiektywnymi przyczynami: w działaniach obronnych - koniecznością stworzenia obrony okrężnej i organizowania wielowarstwowego ognia w celu przykrycia licznych martwych pól; ponadto krótki ostrzał ograniczał zasięg broni strzeleckiej zmuszając do wydzielenia dodatkowych sił; w natarciu - z uwagi na trudności użycia w terenie miejskim w masowej skali czołgów i broni ciężkiej i w związku z tym rekompensowanie tej słabości większymi siłami piechoty i wojsk inżynieryjnych, a ponadto koniecznością zapewnienia odpowiedniej przewagi w celu stworzenia zwartego pierścienia okrążenia i złamania oporu garnizonu nie mającego drogi odejścia.

W warunkach współczesnych powyższa prawidłowość nie może być traktowana jako nadal obowiązująca reguła. Zastosowanie broni jądrowej i możliwość zniszczenia zbyt wielkich sił skoncentrowanych na ograniczonej powierzchni /uwzględniając szczególnie niszczące działanie fali uderzeniowej w obszarach zabudowanych/^{x/} spowoduje, że w bitwach prowadzonych w rejonach zurbanizowanych powinno obowiązywać znaczne rozśrodkowanie wojsk analogicznie lub nawet większe jak w normalnym terenie.

x/ Charakterystyczne dane w tym zakresie przedstawione są w książce: H. Michalski, Pierwsze 100 godzin wojny nuklearnej, Warszawa 1968 r., s. 332-345.

Z faktu, iż nacierający /przy zakładanych normach taktyczno-operacyjnych/ nie będzie w stanie użyć przeciwko miastom zbyt wielkiej ilości środków jądrowych, wynika również wniosek, potwierdzający uprzednio sformułowaną tezę o poważnych możliwościach stawiania przez npla skutecznego oporu w poszczególnych obiektach miejskich i obszarach zabudowanych. Powszechnie stosowana obrona w licznych miejscowościach, osiedlach, terenach gęsto zabudowanych i innych dogodnych punktach przy użyciu nie dużych, ale dobrze wyposażonych i ruchliwych sił zwłaszcza dysponujących bronią pancerną, może poważnie rozproszyć wysiłki nacierającego i utrudnić rozwijanie powodzenia, zwłaszcza wojskami pancernymi i zmechanizowanymi.

Dlatego należy się liczyć, że obszary o gęstej zabudowie mogą odegrać bardzo istotną rolę w zmniejszeniu tempa natarcia i ograniczeniu swobody manewru wojsk. Wystąpi bowiem naturalne zjawisko angażowania się dużej ilości wojsk w przewlekłe walki.

O przywiązywaniu szczególnej wagi do prowadzenia działań obronnych w rejonach zurbanizowanych świadczy fakt, że w wojskach lądowych państw NATO zarówno w szkołach oficerskich, jak i jednostkach dużą wagę przywiązuje się do szkolenia w prowadzeniu walki ulicznej. W tym celu buduje się odpowiednie poligony i place ćwiczeń, wydaje się instrukcje i publikacje popularne, w których podkreśla się znaczenie nabycia przez żołnierzy umiejętności walki w mieście.

Rozpatrując jednak obronę bezpośrednią dużego miasta i rejonów przemysłowych należy widzieć duże znaczenie obrony

pośredniej wielkich ośrodków przemysłowych i rejonów miejskich organizowanej na dalekich lub bliskich podejściach przeważnie w oparciu o teren o gęstej zabudowie. Sposób ten był powszechnie stosowany w drugiej wojnie światowej /obrona Moskwy, obrona Leningradu, obrona Stalingradu na przedpolu obrona Berlina, obrona Wrocławia itp./. Polegać ona może na organizowaniu obrony na odległych /bliższych/ rubieżach terenowych, w powiązaniu z obroną bezpośrednią miast, wykonywaniu uderzeń jądrowych i zwrotów zaczepnych oraz wykonywaniu uderzeń śmigłowcami uzbrojonymi, a także jednostkami typu kawalerii powietrzno-pancernej. Niemniej jednak przy rozpatrywaniu roli i znaczenia dużych miast z punktu widzenia moralnego, politycznego i operacyjno-taktycznego, trzeba widzieć i uwzględniać, że będą one wykorzystane w systemie obronnym /lub zaczepnym/ danego kierunku operacyjnego, strategicznego lub rejonu /obszaru działań/ zgodnie z planami działań określonych szczebli dowodzenia a przede wszystkim od szczebla ZT wzwyż.^{x/}

Z dokonanych rozważań nasuwają się następujące spostrzeżenia:

- rejony zurbanizowane na ZETDW należy rozpatrywać przede wszystkim z punktu widzenia ich wpisania w system obrony npla i w system pasów min jądrowych, kanalizowania nacierających wojsk aby skuteczniej wykorzystać broń jądrową, przejść do wykonania przeciwuderzeń lub przeciwuderzenia;

- z uwagi na ogrom wykonywanych zadań, konieczność osiągnięcia celu operacji /natarcia/ w krótkim czasie i w wysokim

-----
x/ S. Griszyn, Taktyka armii państw kapitalistycznych, Warszawa 1974 r., s. 272-279.

tempie armie /dywizje/ nie mogą w całości angażować do walk o miejscowości związków taktycznych /a nawet oddziałów/. Miasta i obszary zabudowane muszą być obchodzone, blokowane względnie błyskawicznie zdobywane niedużymi siłami z marszu, zwłaszcza przez wspólne działanie silnych OW i desantów taktycznych. Równocześnie należy szeroko stosować psychologiczne oddziaływanie na wojska broniące rejonów zurbanizowanych i ludność cywilną;

- broń jądrowa może być użyta tylko w celu zniszczenia obiektów wojskowych lub składów amunicji jądrowej oraz zgrupowań wojsk nieprzyjaciela - znajdujących się w rejonach zurbanizowanych zwłaszcza wówczas gdy odmówią zaniechania stawiania oporu.

2.3. Polecenia:

1. Podać 1-2 charakterystyczne przykłady z okresu drugiej wojny światowej, w której duże miasta lub okręgi przemysłowe wywarły poważny wpływ na prowadzenie:

- a/ działań obronnych;
- b/ działań zaczepnych.

2. Przedstawić wpływ rejonów zurbanizowanych na:

- a/ organizację systemu współczesnej obrony;
- b/ prowadzenie działań zaczepnych.

3. Omówić w jaki sposób należy działać w rejonach zurbanizowanych, aby nie angażować do ich opanowania dużej ilości wojsk.

2.3. Porty i morskie bazy wojenne

Przeznaczenie i funkcje miast nadmorskich /portów/ w działaniach bojowych najlepiej można zilustrować na przykładach II wojny światowej, które były wykorzystywane jako:

- bazy wojenne marynarki wojennej;
- zasadnicze bazy wypadowe umożliwiające przeniesienie działań wojennych na nowe kierunki lub nawet kontynenty;
- porty wyładownicze zapewniające zaopatrzenie i zasilanie

wojsk prowadzących operacje na nowym kierunku lub teatrze działań wojennych /porty francuskie i belgijskie zdobyte przez wojska angloamerykańskie w ciągu 1944 roku/;

- przyczółki wypadowe stwarzające zagrożenie skrzydłom nieprzyjaciela rozwijającego ofensywę na kontynencie zmuszające go do ewentualnego rozproszenia wysiłku /obrona przez wojska radzieckie Odessy, Sewastopola, Leningradu, utrzymywanie przez Niemców półwyspu Tamańskiego, Krymu^{x/}, Kurlandii, Prus Wschodnich i Pomorza;

• bazy ewakuacyjne umożliwiające wywiezienie wojsk w razie przegrania bitwy lądowej i odcięcia im dróg odwrotu /obrona Dunkierki, Gdyni, Gdańska, Kołobrzegu/.

Zasadniczym celem bezpośredniej obrony portów i baz morskich było uniemożliwienie wojskom nacierającym szybkiego opanowania portu i jego wykorzystanie dla własnych potrzeb zarówno dla wojsk lądowych jak i marynarki wojennej.

O trudnościach, jakie w związku z obroną lub ze zniszczeniem portów odczuwały wojska sprzymierzonych, wspominają w swych pamiętnikach ówczesni dowódcy angloamerykańscy - generałowie: Eisenhower, Montgomery, Bradley. Sądzą oni, że właśnie zakłócenia i niedostateczny dowóz zaopatrzenia, wywołany na skutek zbyt późnego zdobycia i uruchomienia portów /zwłaszcza Antwerpii, stanowiły ważną przyczynę załamania się jesiennej ofensywy armii inwazyjnych.^{xx/}

x/ A. Greczko, Bitwa o Kaukaz, Warszawa 1968 r. /szczególnie ss. 374-395 i 420-430/.

xx/ a/ O. Bradley, Żołnierska epopeja, Warszawa 1963 r.
b/ D. Eisenhower, Krucjata w Europie, Warszawa 1959 r.
c/ B. Montgomery, Od Normandii do Bałtyku, Katowice 1948 r.

Istotna rola funkcyjna portów spowodowała więc, że bezpośrednio walki o niektóre porty /lub zespoły portowe/ mogły mieć operacyjne, a często wręcz strategiczne znaczenie /walki obronne w Dunkierce, obrona Sewastopola, zwłaszcza Leningradu, walki o opanowanie portów i wybrzeży Bretanii i Normandii, bitwa w celu otwarcia portu Antwerpia.

Nie ulega wątpliwości, że w ewentualnej przyszłej wojnie problem dysponowania odpowiednimi portami będzie miał podstawowe znaczenie dla obydwóch stron. Zagadnienie powyższe może szczególnie wyraźnie oddziaływać na koncepcję i całokształt działań wojennych prowadzonych wzdłuż północnego kierunku strategicznego, przy czym skala potrzeb walczących stron w zakresie dostępu i posiadania portów będzie całkowicie odmienna.

Dla państw NATO utrzymanie, lub zbudowanie nowych portów będzie sprawą zasadniczej wagi. Bez dostatecznej ilości portów naturalnych /i ewentualnie sztucznych/ państwa zachodnie nie będą w stanie rozwiązać problemu dowozu zaopatrzenia i uzupełnień dla potrzeb działań wojennych na ZETDW.

Wielką wagę bowiem przywiązują nasi przeciwnicy do rozwiązania problemu dowozu zaopatrzenia drogą morską, a jego wyładowanie w portach i na wybrzeżach obecnie głównie Belgii, Holandii, RFN, Danii. Przewiduje się, że oprócz dużych portów /które jednak mogą stanowić opłacalne cele uderzeń atomowych/, trzeba

będzie wykorzystywać średnie i małe porty, a ponadto zorganizować wyładunek na wolnych pasach wybrzeża.

Szczególnie interesującą jest kwestia przeznaczenia i możliwości obrony portów państw zachodnich znajdujących się na Północnym kierunku strategicznym. Rozpatrując ich znaczenie wojskowe można wyróżnić cztery zespoły portowe, które stanowią samodzielne obiekty o charakterze operacyjno-strategicznym. Każdy z tych zespołów, w wypadku wojny mógłby prawdopodobnie przedstawiać określoną całość i wykonywać odmienne zadania.

1 zespół - to porty handlowe i przede wszystkim morskie bazy wojenne RFN i Danii rozmieszczone w basenie Morza Bałtyckiego. W wielu portach między innymi przygotowuje się podziemne składy paliwa, zaopatrzenia, a nawet baseny dla ukrycia łodzi podwodnych i lekkich okrętów.

2 zespół - stanowią porty handlowe i wojenne RFN rozmieszczone na wybrzeżu Morza Północnego: Hamburg /wraz z portami pomocniczymi Wedel, Utersen, Gluckstadt, Itzehos, Cuxhaven/, Brema, Bremenhafen, Wilhelmshafen i Emden. Zespół ten niewątpliwie posiada znaczenie strategiczne. Mimo to z chwilą wybuchu wojny, wykorzystanie portów omawianego zespołu byłoby bardzo ograniczone lub wręcz problematyczne.

3 zespół - obejmują porty holenderskie i belgijskie a przede wszystkim Amsterdam, Hagę, Rotterdam, Dantelder /port wojenny/, Utracht, Antwerpię. Znaczenie tej grupy portów również można odnieść do kategorii operacyjno-strategicznej. Stanowią one bowiem

naturalne uzupełnienie uprzednio wymienionych portów niemieckich.

Znaczne skupienie czterech wielkich portów holenderskich stwarza dogodne warunki do uderzeń bronią jądrową na wrażliwe i ograniczone połączenia komunikacyjne mogą być stosunkowo łatwo przerywane. Uderzenia jądrowe wykonane na Utreht oraz niektóre mosty na dolnym Renie i Mozie mogą skutecznie spęralizować pracę Amsterdamu, Rotterdamu i Hagi bez konieczności bezpośredniego niszczenia wymienionych obiektów. Natomiast wykorzystanie Antwerpii jest uwarunkowane możliwościami blokowania ujścia rzeki Skaldy oraz istnieniem odpowiedniej ilości mostów na rz. Ren.

Z punktu widzenia terenu, zasadniczy pas obrony trzech pierwszych zespołów portowych mógłby przebiegać równolegle do morza wzdłuż linii: Lubeka, Hamburg, Brema, Oldenburg, Papenburg, Keforden, Enschede i dalej wzdłuż Renu.

Należy przypuszczać, że w wypadku załamania się prób obrony portów /zespołów/ na podejściach obrońca może przejść do bardzo skutecznej obrony bezpośredniej portu /bazy/. W tym wypadku należy się liczyć z możliwością oparcia obrony o urządzenia portowe, /nabrzeża, baseny, falochrony, składy naziemne i podziemne, stocznie itp./.

Bezpośrednie zdobycie portów i baz morskich może nastąpić przy ścisłym współdziałaniu wojsk lądowych i sił marynarki wojennej.

Szczególna rola portów spowoduje, że już z rozpoczęciem

działań wojennych szereg miast nadmorskich może być obezwładniona uderzeniami bronią jądrową. Niemniej jednak ich rola i znaczenie będzie wysoka.

Reasumując należy stwierdzić, że w przyszłej wojnie znaczenie operacyjno-strategiczne będą posiadały przede wszystkim zespoły wielkich portów i baz wojennych. Pojedyncze obiekty zachowają wartość taktyczno-operacyjną.

Polecenia:

1. Omówić rolę i znaczenie portów morskich podczas działań w drugiej wojnie światowej.

2. Przedstawić rolę i znaczenie portów i baz morskich w systemie obronnym npla.

3. Wymienić zasadnicze porty morskie na północnym kierunku strategicznym ZTDW i omówić zasady zdobywania portów i baz morskich podczas rozwijania operacji zaczepnej wzdłuż wybrzeża morskiego.

3. OGÓLNE ZAŁOŻENIE PROWADZENIA DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH W REJONACH ZURBANIZOWANYCH

3.1. Wpływ rejonów zurbanizowanych na prowadzenie działań bojowych.

Uwzględniając charakter ~~dzi~~ rejonów zurbanizowanych można wysunąć twierdzenie, że i we współczesnych warunkach mimo istnienia nowych potężnych środków niszczenia, wystąpi w pewnym stopniu podobna specyfika w prowadzeniu działań bojowych, do tej która występowała podczas drugiej wojny światowej.^{x/}

Możliwość zastosowania broni jądrowej, wyposażenie wojsk w bardziej nowoczesny sprzęt i uzbrojenie nie tylko nie uprości

-----
x/ Rozwinięcie tego zagadnienia: Biuletyn Informacyjny Nr 1/96/
z 1970 r. ss. 161-163.

walki w miastach i w terenie o gęstej zabudowie, lecz jeszcze bardziej ją skomplikuje i utrudni.

Prowadzenie operacji zaczepnej przez armię w pasie której wystąpią rejony zurbanizowane będzie się charakteryzowało ograniczonymi możliwościami manewru i tendencją angażowania poważnych sił w przewlekłe walki. Istnienie szeregu zasłon terenowych i ukrytych dróg przesunięć naziemnych i podziemnych spowoduje, że rozpoznanie położenia i sił przeciwnika będzie poważnie utrudnione, zaś ograniczone pole ostrzału uniemożliwi pełne wykorzystanie donośności współczesnej broni zwłaszcza pancernej.

Podczas działań w rejonach zurbanizowanych sytuacja taktyczno-operacyjna będzie stale niejasna, pełna niespodzianek, obfitująca w nagłe zmiany i możliwości wzajemnego zaskoczenia. Liczyć się należy z dużymi możliwościami organizowania przez npla silnej i skutecznej obrony ppanc.

Zastosowanie broni masowego rażenia jeszcze bardziej pogłębi powyższą właściwość. W wyniku uderzeń jądrowych każda ze stron będzie w stanie zmienić dotychczasowy niekorzystny przebieg walki i niespodziewanie zadać ogromne straty przeciwnikowi. Ponadto olbrzymie zniszczenia, pożary i burze ogniowe, wielkie straty poniesione przez oddziały walczące wprowadzą czynnik chaosu i jeszcze bardziej utrudnią i skomplikują zorganizowane działania.

Ograniczone pole obserwacji i ostrzału, konieczność zdobywania poszczególnych budynków /zespołów budynków, kwartałów, położonych w pobliżu siebie osiedli/ spowoduje, że działania bojowe będą rozpadać się na szereg ognisk walki, nie zawsze powiązanych ze sobą. W tych warunkach działania bojowe będą prowadziły poszczególne plutony i kompanie, bataliony i pułki, a o powodzeniu decydować będzie samodzielność, aktywność i zdecydowanie, a nawet śmiałość podejmowanie uzasadnionego ryzyka przez dowódców wszystkich szczebli dowodzenia.

W walkach ulicznych nadal duże znaczenie będzie posiadała walka z bliska, prowadzona siłami pododdziałów i oddziałów. W związku z tym zaistnieje konieczność /analogiczna jak w drugiej wojnie światowej/ wzmacniania pododdziałów piechoty czołgami i specjalnymi rodzajami wojsk w celu ich pełnego usamodzielnienia.

Sposoby i charakter działań bojowych w miastach w poważnej mierze zależą od jego topograficznej specyfiki. Z doświadczeń bowiem drugiej wojny światowej wynika, że inne właściwości i sposoby walki obowiązywały w miastach i dzielnicach starych o wąskich ulicach i zwartej zabudowie, inne zaś w miastach o zabudowie współczesnej o szerokich alejach i wolnostojących budynkach, całkowicie zaś odmienne w ośrodkach przemysłowych, kopalnianych lub portowych.

W obiektach pierwszego typu, z uwagi na szczególnie ograniczony zasięg obserwacji i ostrzału oraz bardzo bliskie odległość

ci między walczącymi pododdziałami, będą występowały poważne trudności w zorganizowaniu systemu ognia, tak aby przykryć wszystkie kierunki. Z tych powodów w terenie o zwartej zabudowie i ciasnych uliczkach zużycie sił i środków będzie znacznie większe niż w walkach w dzielnicach współczesnych. Natomiast przy braku sił, co należy traktować jako zjawisko powszechne, w ugrupowaniu bojowym muszą powstać luki oraz odsłonięte skrzydła, które nacierający powinien szybko rozpoznać i umiejętnie wykorzystać.

Miasta nowoczesne o luźnej zabudowie, równoległym lub promienistym układzie arterii komunikacyjnych, będą przedstawiać znacznie dogodniejsze warunki do organizacji obrony zarówno z punktu widzenia oszczędności sił, jak i efektywności systemu ognia, zwłaszcza zaś skutecznego wykorzystania środków ppancernych. Wojska będą w stanie, rozbudować obronę stosunkowo niedużymi siłami.

Równocześnie jednak obiekty o współczesnej zabudowie będą stwarzały lepsze warunki do użycia broni pancernej i artylerii konwencjonalnej. Sukces walk w takich warunkach będzie w znacznym stopniu uzależniony od stopnia ruchliwości wojsk, umiejętnego wykorzystania czołgów, BWP i od skutecznego wykonywania uderzeń przez artylerię, moździerz i lotnictwo, a także uzbrojone śmigłowce.

Poważny wpływ na charakter i sposób prowadzenia działań bojowych przy opanowywaniu miast stanowić będą funkcje gospodarcze, które one spełniają. Na północnym i centralnych kierunkach strategicznych większość miast to ośrodki przemysłowe i porty. W działaniach bojowych prowadzonych w miastach, dzielnicach lub dużych zakładach przemysłowych /zajmujących obszar kilku-kilkunastu km²/ charakterystyczne właściwości walki prze-

jawiają się ze względu na istnienie dużych hal fabrycznych, o konstrukcjach stalowych i żelbetowych, rozwiniętego gospodarstwa podziemnego, znacznej ilości składów, magazynów, stacji kolejowych z gęstą siatką torów, mostów i nasypów. Szczególnie skomplikowane warunki walki wystąpią w wielkich zagłębieniach przemysłowych /np. Westfalsko-Ruhrskim/. Stanowią one zupełnie specyficzne regiony miejskie o szczególnie chaotycznej i poplątanej sieci dróg i torów kolejowych, w których dominującym czynnikiem będą potężne stalownie, elektrownie, kopalnie węgla i rudy żelaznej wraz z wielkimi hałdami, wyrobiskami, itp. Uwzględniając omówioną specyfikę prowadzenia działań w rejonach zurbanizowanych, można sprecyzować następujące ogólne wymagania w stosunku do działań zaczepnych w mieście lub terenie o gęstej zabudowie:

- dążyć do opanowania dużego miasta /rejonu zurbanizowanego/ przez zaskoczenie, najczęściej z marszu i przy wykorzystaniu desantów;

- miasta /węzły dróg, porty i inne/ znajdujące się w pasie operacji zaczepnej armii powinny być zajmowane lub zdobywane możliwie tylko częścią sił i środków, głównymi zaś siłami rozwijać zdecydowane działania w głąb ugrupowania i terytorium npla;

- walki o miasta nie powinny wpływać hamująco na tempo natarcia głównych sił zwłaszcza tych, które obchodzą teren o gęstej zabudowie;

- obiekty miejskie mające istotne znaczenie taktyczno-operacyjne /porty, węzły dróg, ośrodki przemysłowe itp./ należy zdobywać w stanie możliwie jak najmniejszych zniszczeń;

- broń jądrowa powinna być użyta w ostatecznym wypadku, w razie zgrupowania się w mieście większych sił przeciwnika

i stawiania przez niego zdecydowanego oporu lub też innych istotnych przyczyn /np. stwierdzenie wyrzutni rakietowych, składowów amunicji jądrowej itp./;

- stosować szeroko pojęte wezwanie do poddania się miast, a więc psychologiczne oddziaływanie na ludność i załogi organizujące bezpośrednią obronę rejonów zurbanizowanych.

Uwzględniając powyższe wymagania można stosować różne warianty działań zaczepnych w celu zdobycia miast i terenów o gęstej zabudowie. Do najbardziej typowych można zaliczyć:

- stosowanie manewru na obejście i oskrzydlenie w połączeniu z szerokim stosowaniem desantów taktycznych /śmigłowcowych/, opanowywanie miast przez zaskoczenie unikając przewlekłych walk, zmuszając nieprzyjaciela, wobec groźby okrążenia lub zniszczenia zwłaszcza bronią jądrową, do ich opuszczenia;

- atak z marszu: czołowy lub jednocześnie z kilku kierunków /z zastosowaniem desantów o różnym charakterze/;

- oczyszczanie rejonów zurbanizowanych z ocalałych sił nieprzyjaciela /po ewentualnym obezwładnieniu bronią jądrową/.

Polecenia:

1. Wymienić specyfikę prowadzenia działań bojowych w dużych miastach z okresu drugiej wojny światowej, które nie straciły na aktualności w warunkach współczesnych.

2. Omówić specyfikę działań bojowych /obronnych i zaczepnych/ prowadzonych w miastach o strukturze zabudowy charakteryzującej:

- a/ dzielnice stare;
- b/ dzielnice współczesne;
- c/ ośrodki przemysłowe.

3. Przedstawić zasadnicze wymagania w stosunku do prowadzenia działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych.

3.2. Właściwości pracy dowódcy i sztabu podczas przygotowania do działań w rejonach zurbanizowanych.^{x/}

Odrębny styl pracy dowódcy i sztabu w zakresie przygotowania i planowania działań zależy przede wszystkim od tego, czy umocniony ośrodek zurbanizowany będzie bezpośrednim obiektem natarcia, czy tylko oskrzydłany i blokowany, oraz od planowanego czasu walki o tego rodzaju obiekt. Jeśli na przykład ośrodek zurbanizowany przewiduje się obchodzić i blokować, to rozpatrywane problemy organizacji działań będą dotyczyć - w odniesieniu do tego ośrodka - ubezpieczenia się głównych, umocnienia rubieży na skrzydle stycznym do obchodzonego obiektu i wydzielania do tego celu odpowiednich sił i środków oraz przeciwdziałania wszelkim próbom nieprzyjaciela wyjścia z miasta lub przyjscia mu z pomocą z zewnątrz.

Czas opanowywania miasta wywiera zaś wpływ na zakres i szczegółowość rozpatrywanej problematyki w okresie przygotowawczym do działań. Ośrodek zurbanizowany może bowiem być opanowany lub blokowany na początku lub w końcowym okresie operacji zaczepnej.

Informacje o obszarze zurbanizowanym, jako niezbędne wyjściowe dane do organizacji działań, powinny być zbierane i opracowywane jeszcze w okresie pokoju. Źródłem informacji mogą być nie tylko doniesienia rozpoznania agentualnego, lecz przede wszystkim wszelkie dane przekazywane w różnych oficjalnych publikacjach i wydaniach dotyczących opisów geograficznych

-----
x/ Wg Biuletyn Informacyjny Nr 1/96/ z 1970 r. str. 168 /autor niniejszego materiału był również autorem artykułu w Biuletynie Informacyjnym/.

i studiów zachodniego TDW. Z chwilą wybuchu wojny informacje te uzupełnia się danymi z rozpoznania ogólnowojskowego, rodzajów sił zbrojnych i wojsk oraz specjalistycznego, zwłaszcza w odniesieniu do włączenia ośrodków zurbanizowanych w system obrony oraz sił i środków, które mogą być użyte do działań obronnych.

Jeśli idzie o pracę dowódcy podczas organizacji działań w celu opanowania ośrodka zurbanizowanego, to w swoim zamiarze, oprócz problemów poruszanych w każdym działaniu - powinien podać:

- możliwości wykorzystania przez nieprzyjaciela ośrodka zurbanizowanego do wzmocnienia trwałości obrony określonej rubieży lub kierunku, prawdopodobne siły i środki użytego do tego celu oraz przewidywany sposób ich działania;

- cel działania wojsk i sposób jego realizacji, w tym sposób użycia broni jądrowej i wykonania manewru dla izolowania i blokowania zdobywanego ośrodka, włamania się z marszu w jego obszar oraz opanowania obiektów decydujących o trwałości oporu broniącej się załogi;

- główny kierunek uderzenia w okresie oskrzydlenia i blokowania ośrodka /rejonu/ zurbanizowanego oraz podczas walki na jego obszarze;

- ugrupowanie na kierunkach oskrzydających i w pasie bezpośredniego działania wojsk na miasto /ośrodek/;

- zadania wojsk w zależności od kierunku działań i opanowywanych obiektów.

Konieczność uwzględnienia specyfiki obszaru działań wystąpi również w meldunkach - referatach /w wyjaśnieniach dla dowódcy/ dowódców i szefów rodzajów wojsk i służb. Dotyczyć ona

będzie takich zagadnień, jak:

- możliwości użycia broni jądrowej i innych środków rażenia na tego rodzaju obszarze;
- najbardziej celowe obiekty uderzeń oraz moc, sposób i czas ich wykonania;
- wymagany stopień obezwładnienia i możliwości jego osiągnięcia posiadanymi siłami i środkami;
- przeszkody powstałe w rejonach rażenia i sposoby ich pokonania;
- użycie posiadanych sił i środków odpowiednio do kierunków działania i obiektów natarcia;
- warunki i sposób utrzymania scentralizowanego dowodzenia oddziałami rodzajów wojsk oraz wzmocnienie podległych związków i elementów ugrupowania bojowego;
- możliwości zapewnienia ciągłości współdziałania między wspieranymi i wspierającymi oddziałami;
- wzajemna pomoc udzielana podczas pokonywania rejonów silnie zburzonych.

W planach działań lub operacji wspomniane zagadnienia są opracowywane bardziej szczegółowo, a ich chronologiczne ujęcie może dotyczyć:

- ilości, składu, zadań i kierunków działania oddziałów wydzielonych użytych do włamania się z marszu w obszar ośrodka zurbanizowanego;
- sposobu przełamania obrony nieprzyjaciela na przedpolu i skraju umocnionego ośrodka zurbanizowanego oraz ilości sił i środków wydzielonych do tego celu;
- sposobu i kierunku działania wojsk oskrzydających i okrążających umocniony przez nieprzyjaciela ośrodek;

- podziału umocnionego ośrodka zurbanizowanego na odcinki i pasy działania podległych oddziałów i pododdziałów;
- głębokości i treści zadań odpowiednio do siły oporu, jaką może stworzyć nieprzyjaciel po obsadzeniu i umocnieniu obiektów stałych;
- obiektów obezwładnienia, mocy, sposobu, i czasu wykonania uderzenia szczególnie bronią jądrową;
- prognozowania rejonów skażeń i zniszczeń oraz kierunków obejścia lub przekraczania;
- sposobu przecięcia poziomej sieci komunikacji nieprzyjaciela oraz opanowywania zasadniczych obiektów obrony;
- sposobu umacniania opanowanych obiektów i możliwości wykorzystania ich na potrzeby nacierających wojsk;
- rozmieszczania punktów dowodzenia na obszarze zurbanizowanym, możliwości utrzymania ciągłości dowozu i ruchu wojsk na opanowanym obszarze.

Specyfika terenu zurbanizowanego będzie uwzględniana nie tylko w treści podstawowych ~~elementów~~ dokumentów planowania, lecz i we wszystkich dokumentach pomocniczych oraz wszelkiego rodzaju kalkulacjach i obliczeniach.

Opracowywane dokumenty przedstawia się w formie graficznej na szczegółowych planach ośrodków zurbanizowanych. Skala planów zależy od szczebla dowodzenia oraz stopnia i rodzaju zabudowy. Pomocniczymi dokumentami mogą być zdobywcze plany zabudowy obiektów fabrycznych i kopalnianych oraz sieć tuneli, kanałów i podziemnych przejść. Ponadto wykorzystuje się informacje rozpoznania powietrznego.

Polecenia:

1. Przedstawić specyfikę pracy dowódcy i sztabu podczas organizacji działań w celu opanowania rejonu zurbanizowanego.

2. Wymienić zasadnicze zagadnienia, które należy uwzględnić w planie operacji jeżeli w pasie armii znajdują się rejonny zurbanizowane.

3.3. Właściwości prowadzenia działań zaczepnych w rejonach zurbanizowanych

W II wojnie światowej cechą charakterystyczną walk ulicznych było organizowanie odrębnych elementów ugrupowania bojowego - grup i oddziałów szturmowych. Ze względu na ich znaczenie warto temu zagadnieniu poświęcić nieco uwagi.

Geneza grupy i oddziału szturmowego sięga do początków sztuki oblężniczej. Już w czasach rzymskich tworzono specyficzne elementy ugrupowania do walki wewnątrz twierdzy zwane "żółwiami". W wojnach okresu maszynowego w tymże samym celu zorganizowano piechotę szturmową. W czasie I wojny światowej walkę w miastach prowadziły tzw. "kolumny szturmowe".

W ubiegłej wojnie nastąpił punkt kulminacyjny rozwoju form i metod działań w dziedzinie walki ulicznej. Zarówno w armii radzieckiej jak i hitlerowskiej we wszystkich ważniejszych bitwach o miasta brały udział grupy i oddziały szturmowe jako nieodzowne elementy tego rodzaju działań. Wypracowanie zasad ich działania, to w znacznym stopniu zasługa Armii Radzieckiej. Literatura dotycząca tej formy walki jest bardzo bogata.^{x/}

-
- x/ a/ J. Zakrzewski, Miasto w wojnie jądrowej, Warszawa 1966 r. /Bibliografia zawarta w tej książce/.
  - b/ G. Żukow, Wspomnienia, /szczególnie rozdział XIX. Operacja berlińska/, Warszawa, 1971 r.
  - c/ Polski czyn zbrojny w II wojnie światowej, ludowe Wojsko Polskie 1943-1945, Warszawa 1973 r., ss. 329-360, 473-493, 593-615, 643-654, 671-677, 710-733.
  - d/ A. Wasilewski. Dzieło wszej żizni, Moskwa 1973 r. ss.474-501.
  - e/ K. Rokossowski, Żołnierski obowiązek, Warszawa 1973 r. ss.254-282.

Zasadniczą przyczyną wyodrębnienia i ugrupowania grup i oddziałów szturmowych była mała przydatność istniejącej struktury organizacyjnej jednostek, zwłaszcza pododdziałów i oddziałów do prowadzenia walki w terenie zabudowanym oraz konieczność ekonomicznego wykorzystania ograniczonych środków wzmocnienia.

Ówczesna struktura organizacyjna pododdziałów była dostosowana do działań w przeciętnych warunkach terenowych, przede wszystkim w szyku rozwiniętym. W terenie zabudowanym w warunkach, kiedy powstają odosobnione ogniska walki "tyraliera" przestaje być przydatna. Powstaje konieczność wydzielania grup bojowych działających na zasadzie "klina", zdolnych do samodzielnego zdobywania silnie umocnionych punktów oporu. Powyższe umożliwiało także racjonalne i skuteczne wykorzystanie środków wzmocnienia oraz automatycznej broni strzeleckiej, której w jednostkach była ograniczona ilość.

W tych warunkach na szczeblu dywizji i pułków powstawały "grupy i oddziały szturmowe" przeznaczone do zdobywania dużych umocnionych obiektów /wielkich gmachów, starych fortów itp./ a ponadto w pierwszorzutowych batalionach organizowano 1-2 samodzielne grupy szturmowe mające za zadanie atakowanie mniejszych ufortyfikowanych budynków i gniazd oporu.

Doświadczenia drugiej wojny światowej wskazują również, że brak grup i oddziałów szturmowych lub ich zbyt późne zorganizowanie odbijało się ujemnie na tempie działań w mieście, w konsekwen-

cji było przyczyną niskiego tempa natarcia oraz dużych strat.

Należałoby wobec tego rozstrzygnąć problem czy w nowych warunkach, w walkach o miasta i rejony uprzemysłowione będzie istniała konieczność tworzenia tak specyficznych elementów ugrupowania bojowego? W sensie formalnym problem powyższy właściwie został rozstrzygnięty. W latach 1953-1955 wyeliminowano z naszych regulaminów i instrukcji pojęcie grupy i oddziału szturmowego. Powyższe uzasadniono tym, że z uwagi na lepsze uzbrojenie /wzrost siły ognia/ każdy pododdział w pułku /batalionie/ uzyskał możliwość prowadzenia samodzielnych działań w mieście dlatego nie zachodzi już potrzeba dawania tym pododdziałom specyficznych nazw.^{x/}

Niemniej jednak i we współczesnych warunkach sposoby i charakter działania w rejonach zurbanizowanych, a zwłaszcza podczas walki w mieście będą wyjątkowo specyficzne. Być może, zupełnie nietypowe będą klasyczne formy walk ulicznych takie na przykład, jak miały miejsce w Stalingradzie lub Wrocławiu. Niemniej jednak walki w mieście będą się charakteryzowały krótkimi najwyżej kilkudniowymi, lecz zaciętymi starciami. Może do nich dojść w wielu miastach, obszarach przemysłowych, a nawet małych miasteczkach i osiedlach tak gęsto rozsianych na europejskim teatrze działań wojennych.

-----
x/ Ciekawy materiał na ten temat znajduje się w książkach:
a/ E. Middeldorf, Taktyka w kampanii rosyjskiej, Warszawa 1961 r. ss. 239-255.
b/ J. Zakrzewski, Miasto w wojnie jądrowej, Warszawa 1966 r., ss. 183-201.

Powstaną samodzielne ogniska walki i okaże się konieczne zdobywanie umocnionych miejskich obiektów, węzłów i punktów oporu. W tych warunkach wojska walczące będą zmuszone stosować formy i metody działań w znacznym stopniu podobne do tych, które zdawały egzamin w toku drugiej wojny światowej.

Pododdziały piechoty i czołgów, wojska powietrzno-desantowe, jednostki inżynieryjne powinny być przygotowane, aby w razie potrzeby tworzyć ściśle zespolone "grupy bojowe" zdolne do samodzielnego prowadzenia walki wewnątrz poszczególnych przystosowanych do obrony kompleksów miejskich, przy ścisłym jednak współdziałaniu z lotnictwem i wojskami rozwijającymi działania zaczepne poza miastem. Tylko w ten sposób będzie można, w razie niespodziewanego napotkania zaciętego oporu wewnątrz miasta, uniknąć zbędnych strat i wykonać zadanie.

Y

Z powyższego wynika, że chociaż, z racji wymienionych już argumentów, nie będzie potrzeby wydzielenia grup i oddziałów szturmowych, to jednak stosowane przez nie ogólne zasady organizacji i prowadzenia walki pozostają aktualne.

We współczesnych warunkach przebieg walk w rejonach zurbanizowanych powinien być jeszcze bardziej dynamiczny i szybki przy równoczesnym, szerokim stosowaniu manewru zwłaszcza obejścia i oskrzydlenia oraz bezwzględnym przestrzeganiu wymagań i założeń maskowania operacyjnego i bezpośrednio.

W walce wewnątrz miast lub obiektu przemysłowego myślą przewodnią działań bojowych i to od szczebla najniższego powinno być dążenie do obchodzenia silnych punktów oporu, blokowania ich tylko częścią sił, po czym zdobywanie atakiem z kilku stron, szerokim stosowaniem forteli wojennych i psychologicznego oddziaływania.

Możliwość użycia broni jądrowej i jej użycie na poszczególnych kierunkach lub do zniszczenia obiektów, w których nie zorganizował trwały opór może ułatwić rozcięcie ugrupowania przeciwnika już w początkowym etapie działań.

Nacierające wojska po wdarciu się do miasta powinny szybko przedzierać się do jego centrum, izolować, obezwładniać ogniem a następnie zdobywać odosobnione punkty i węzły oporu. Działania należy prowadzić bez przerwy w dzień i w nocy, aby niedopuszczyć do ustabilizowania się linii frontu wewnątrz miasta.

Mimo to w natarciu w mieście między poszczególnymi elementami ugrupowania będą istniały znaczne luki, jednak walczące jednostki nie powinny obawiać się odsłoniętych skrzydeł, niezabezpieczonych tyłów oraz braku łączności z sąsiadami. Nieprzyjaciel będzie się znajdował w identycznej lub nawet gorszej sytuacji. Dlatego też wojska nacierające muszą śmiało rozwijać powodzenie w głąb obrony nieprzyjaciela, likwidując napotkane punkty oporu samodzielnie lub we współdziałaniu z sąsiadami.

W razie oderwania się od sił głównych i przecięcia dróg odejścia poszczególne pododdziały obsadzają dogodne budynki i organizują obronę okrężną aż do podejścia własnych odwodów lub wejścia sąsiada na tyły danego węzła /punktu /oporu.

Szybkość i dynamika działań w terenie zurbanizowanym nie oznacza jednak działania, bez wszechstronnego b.dokładnego jego przygotowania. Tylko odpowiednie połączenie tempa i siły uderzenia z lądu i powietrza, ze starannością jego przygotowania, a zwłaszcza współdziałania, może doprowadzić do sukcesu.

X

W warunkach wojny atomowej, w toku działań manewrowych kwestia dokładnej organizacji walki, ze względu na brak czasu, nie będzie sprawą łatwą. Szczególnie istotnym problemem podczas natarcia w terenie zurbanizowanym, będzie szybkie i dokładne rozpoznanie nieprzyjaciela, określenie charakteru miasta, jakimi i jakich obiektów przeciwnik szczególnie broni siłami gdzie skupia główny wysiłek.

We współczesnych warunkach nawet rozpoznanie nie zawsze będzie mogło służyć wystarczająco pewnymi danymi odnośnie charakteru obrony miast, obszarów zabudowanych. W związku z tym dowódcy nacierających oddziałów powinni przeprowadzić rozpoznanie własnymi środkami i na podstawie uzyskanych wiadomości określić kierunek uderzenia oraz ewentualny sposób użycia broni jądrowej jeszcze przed uderzeniem z marszu.

Decyzja dowódcy ustalająca sposób natarcia na miasto, zadania poszczególnych elementów ugrupowania i zagadnienia współdziałania powinna dotrzeć do pododdziałów dość wcześnie, aby

umożliwić im odpowiednie przygotowanie się do walki.

Zarówno w toku rozwijania działań wewnątrz miasta jak i po zakończeniu jego opanowania należy zwracać szczególną uwagę na obronę przeciw środkom masowego rażenia i skuteczne niszczenie broni przeciwpancernej nieprzyjaciela. Po opanowaniu części lub całości miasta nie wolno dopuszczać do koncentrowania się wojsk w tych rejonach, trzeba natychmiast je wyprowadzać poza miasto lub rozmieszczać w schronach i innych ukryciach. Zmienia się więc prawidłowości i zasady działań bojowych w środowisku miejskim, w coraz większym stopniu będą do przede wszystkim manewrowe formy działań, obustronnie wystąpią dążenia do wprowadzenia w błąd odnośnie rzeczywistych zamiarów i działań. Szerokie stosowanie różnorodnych forteli wojennych posiada szczególne znaczenie. Walka o poszczególne miasta i rejony przemysłowe, przekształci się w krótkotrwałe starcia realizowane z wielką intensywnością i dynamiką, w zasadzie z ograniczonym zastosowaniem broni jądrowej i wojsk. W ramach szybkich działań, w warunkach nie ustabilizowanej linii frontu mogą być stosowane różnorodne formy i metody działań bojowych, zarówno obronnych jak i zaczepnych. Możliwy więc będzie krótkotrwały opór w danej miejscowości jak też w sprzyjających okolicznościach ruchliwa, czasowa obrona w warunkach okrążenia. W natarciu, w celu zdobycia obiektów miejskich, najbardziej właściwym działaniem będzie obejście i blokowanie, ewentualnie w wypadku zdecydowanego oporu - niszczenie bronią jądrową. Szeroko będzie wykorzystywane natarcie z marszu wykonywane z kilku stron, a również atak czołowy przy wykorzystaniu desantów. Cechą tych działań będzie ich szybki przebieg, szerokie stosowanie manewru na zewnątrz, jak i wewnątrz rejonu zurbanizowanego /miasta/.

Polecenia:

1. Przedstawić własne poglądy na celowość tworzenia "grup szturmowych" i "oddziałów szturmowych" w okresie II wojny światowej i w warunkach współczesnych podczas prowadzenia działań bojowych w rejonach zurbanizowanych.

2. Wymienić czynniki determinujące możliwość skutecznego prowadzenia działań w rejonach zurbanizowanych.

3. Przedstawić celowość, możliwość i sposoby stosowania przedsięwzięć maskowania operacyjnego podczas działań w rejonach zurbanizowanych.

4. Omówić zakres i główne problemy współdziałania wojsk zaangażowanych w walce o rejon zurbanizowany z lotnictwem i z wojskami rozwijającymi działania zaczepne poza tymi rejonami.

WNIOSKI KOŃCOWE

Uwzględniając specyfikę ZE TDW i aktualnie obowiązującą strategię wojenną NATO, można stwierdzić, że działania bojowe o miasta i obszary o gęstej zabudowie będą typowym i w zasadzie dość powszechnym zjawiskiem. W terenie o gęstej sieci osiedleńczej będą one stanowiły nie tyle szczególny, ile normalny rodzaj działań ściśle skojarzony i stale zazębiający się z działaniami na innych kierunkach.

Mimo szczególnie niszczących skutków uderzeń jądrowych działania bojowe w terenie zurbanizowanym będą stanowić korzystniejszą formę walki dla strony broniącej się. Teren zurbanizowany wpływa hamująco na tempo działań i uniemożliwia nacierającej stronie wykorzystanie takich atrybutów współczesnych wojsk zmechanizowanych i pancernych, jak: szybkość i zdolność manewrowania, siła uderzenia zwłaszcza czołgów, współdziałających ściśle z lotnictwem. Z tych też względów obrońca będzie usilnie dążył do wciągnięcia nacierających wojsk w przewlekłą walkę w oparciu

o poszczególne miasta i obszary o gęstej zabudowie.

Jednakże możliwość użycia broni jądrowej poważnie utrudni i skomplikuje również prowadzenie działań obronnych w terenie zurbanizowanym.

Nastąpi to z uwagi na:

- większy zasięg rażącego działania wybuchu jądrowego w mieście niż w terenie otwartym;
- łatwość wykonania niszczących uderzeń atomowych na obiekty miejskie;
- trudności w likwidacji skutków wybuchów jądrowych oraz skażeń promieniotwórczych w środowisku miejskim.

W tych warunkach strona będąca w obronie nie będzie ograniczać się do obrony tylko nielicznych ważniejszych miejscowości. Będzie wykorzystywać obronne właściwości miast i rejonów o gęstej zabudowie w jednolitym systemie obronnym. Im bardziej powszechną formą staną się walki o rejony zurbanizowane w tym większym stopniu wzrośnie ich znaczenie, a strona broniąca się będzie mogła skutecznie hamować tempo natarcia i rozpraszać wysiłki nacierającego. Dzięki broni jądrowej ogień, manewr i szybkość stały się czynnikami decydującymi. W związku z tym obrona miast, miejscowości, obszarów przemysłowych nie będzie polegać na ~~przeję~~ pozycyjnym ich utrzymywaniu na zasadzie "ani kroku w tył".

Uwzględniając koncepcje operacyjno-taktyczne NATO na ZE TDW należy stwierdzić, że przeciwnik będzie wykorzystywać obronne właściwości miast i rejonów o gęstej zabudowie w jednolitym systemie obronnym zarówno przez wojska operacyjne, jak też siły i środki układu terytorialnego w celu wciągnięcia nacierających wojsk w przewlekłą walkę oraz maksymalne rozproszenie ich wysiłków. Stąd też w prowadzeniu działań zaczepnych powinna obowią-

zywać podstawowa zasada niedopuszczenia do angażowania do działań w mieście lub w rejonach o gęstej zabudowie głównych sił, którymi należy wychodzić na skrzydła i tyły broniącego się nieprzyjaciela. Częścią zaś sił blokować punkty i węzły oporu oraz osłaniać /ubezpieczać/ działanie głównych sił.

Dlatego też nacierające wojska /od pododdziału do armii włącznie/ stosując odpowiednie sposoby działania i szeroko manewrując oraz wykorzystując skutecznie broń jądrową mają możliwość nawet w terenie o gęstej zabudowie rozwinąć stosunkowo wysokie tempo natarcia.

Uwzględniając jednak możliwości manewru przeciwnika, walki w rejonach zurbanizowanych przyjmą formę krótkich, zaciętych starć, w których przewagę zazwyczaj osiągnie strona która potrafi skuteczniej wprowadzić w błąd przeciwnika dysponująca większą ruchliwością, szybkością i zdecydowaniem w działaniu, umiejętniej stosująca zasadę manewru, oraz zapewni ciągłość dowodzenia, bojowego i operacyjnego zabezpieczenia działań.

Wykonano w 4 egz.

Egz.nr 1-4 - Bibl. Tajna ASG WP

Wykonał: płk Nożko /tel.50379/

Druk: W.R.

Nr ksamasz.: 03/K-13/77

WIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WF
Archiwum Państw. Zakładu Spektroskopii
Dr. nwid.

45433